

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

Jäsenyhdistysten verkkotreffit 27.11.2027

Uusi vammaispalvelulaki
pähkinänkuoressa

Tukiliiton oikeuksienvalvonta

- Juristit Tanja Salisma ja Saara Kokko
- Vammaispalvelujen asiantuntija Anne Saarinen

- Valtakunnallinen vaikuttamistyö
- Lakineuvonta:
  - puh. 040 177 3 771 ma klo 10-14, ti, ke ja to klo 12-15
  - lakineuvonta@tukiliitto.fi

Esityksen rakenne

- Uuden lain tausta ja nykytila, vammaispalvelulain ajankohtainen tilanne
- Lain tarkoitus ja soveltamisala
- Asiakasprosessi
- Asiakasmaksut
- Vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut
- Kehitysvammalain jääminen osin väliaikaisesti voimaan
- Voimaantulo ja siirtymäsäännökset
- Lopuksi chat –kysymykset ja kommentit

Vammaispalvelulainsäädännön uudistamisen tausta ja nykytila

- Vammaispalvelulainsäädännön uudistus ollut suunnitteilla useiden hallituskausien aikana:
  - Tarkoituksena ollut mm. vanhaan vammaispalvelulakiin sekä kehitysvammalakiin sisältyneen sääntelyn kokoaminen yhteen, kaikkia vammaisia henkilöitä koskevaan lakiin sekä YK:n vammaissopimuksen Suomelle asettamien velvoitteiden aiempaa parempi huomioiminen.
- Esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi hyväksyttiin muutettuna 1.3.2023.
- Samalla tehtiin pieniä muutoksia sosiaali- ja terveydenhuoltolakiin sekä kehitysvammalakiin, jonne jäävät väliaikaisesti voimaan tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen ja rajoitustoimenpiteiden käyttöön liittyvät säännökset.
- Lisäksi päivitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain vammaispalveluiden maksuja koskevat säännökset.
- Uuden vammaispalvelulain oli alun perin tarkoitus tulla voimaan 1.10.2023, mutta Petteri Orpon hallitus päätti siirtää lain voimaantuloa lain soveltamisalasäännöksen tarkistamiseksi uudessa valmistelussa.
  - Hyväksytyn lain soveltamisalasäännöksen pelättiin laajentavan vammaispalvelujen kohderyhmää palvelujärjestelmän kantokyvyn kannalta liikaa.

Lakiuudistuksen seuraavat vaiheet

- Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025 joko 1.3.2023 hyväksytyllä soveltamisalasäännöksellä tai muutetulla soveltamisalasäännöksellä, jos eduskunta hyväksyy sitä koskevan hallituksen esityksen.
- Hallituksen esitys soveltamisalan tarkentamisesta annettiin eduskunnalle syyskuussa 2024:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_122+2024.aspx
  - Jo hyväksytyn uuden lain palvelupykäliin ei esitetty enää muutoksia (lukuun ottamatta muutamaa pientä teknisluonteista tarkennusta), eli niiden osalta laki on tulossa voimaan 1.1.2025 sellaisena kuin se maaliskuussa 2023 säädettiin: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230675>
  - PeV edellytti lausunnossaan tarkentamaan esitetyn uuden soveltamisalasäännöksen momenttia, jonka mukaan vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänen avun tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen avun tarve.
- Soveltamisalaesitystä, joka on ns. budjettilaki, koskevan eduskunnan StV:n mietinnön tulisi valmistua jo hyvin pian, mikäli esitys halutaan ehtiä käsitellä budjettilakina tänä vuonna.

Uuden vammaispalvelulain keskeinen sisältö

Lain peruslähtökohtia

- **Diagnoosineutraalisuus.**
- **Ei ikärajoja** (ikäntymisrajaus poistettiin).
- **Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi**, jossa lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Lain mukaiset erityispalvelut turvataan edelleen pääosin **subjektiivisina oikeuksina.**
- StV totesi lisäksi mietinnössään, että hyvinvointialueiden tulisi käyttää kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden **elämänmittaisia, välttämättömiä palveluita järjestäessään** ensisijaisesti ulkoisten sopimuskumppanien kanssa **kestäviä järjestämistapoja**, kuten henkilökohtainen budjetointi, yksilöllinen maksusitoumus tai palveluseteli → sovellettava yhdenvertaisesti.

Lain tarkoitus (1 §)

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa
sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Lain tarkoituksen tulee ohjata sen soveltamista.

Asiakasmaksut

- Uuden vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat edelleen **maksuttomia** lukuun ottamatta
  - palveluihin liittyvää kohtuullista täyttä ja osittaista ylläpitoa (pl. VPL:n perusteella järjestettävä ap-/ip-toiminta),
  - kuljetuspalveluiden omavastuita sekä
  - vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävää maksua.
- Päivätoimintaan (25 §) ja kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan (27 §) pääsemiseksi tarpeelliset kuljetukset säädettiin maksuttomiksi alun perin ehdotetusta poiketen.
- Tärkeää silti huomioida velvollisuus tarvittaessa alentaa tai poistaa toimeentuloa vaarantavia asiakasmaksuja (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 11 §)
- Uuden vammaispalvelulain soveltamisalasäännökseen ehdotettu asiakasmaksujen alentamista koskevaa ns. suojasäännöstä.

Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi

- Säännökset pääosin sosiaalihuoltolaissa (4 luku) ja sosiaalihuollon asiakaslaissa, mutta niitä täydentävät VPL 3-5 §:t vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden tukemisesta, palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta sekä päätöksenteosta ja palveluiden toteuttamisesta.
- Vammaisen henkilön osallisuutta tuettava asiakasprosessissa, tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, ja vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. (3 §)
- Vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. (5 §)

Aiempaa lapsilähtöisempi vammaispalvelulainsäädäntö

- Pohjana YK:n vammaissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus.
- Lapset huomioitiin jo valmistelussa: kunkin pykälän osalta tehtiin erillinen arviointi, edellyttääkö lapsen oikeuksien toteutuminen erityisiä säännöksiä, ja tarpeellisiksi katsotut erityissäännökset otettiin mukaan lakiin.
- Lapsen asumisen tukea koskevaa sääntelyä täsmennettiin ja täydennettiin valiokuntakäsittelyssä merkittävästi.
- Lasten huomioimisessa kaikkiaan suuri parannus verrattuna nykyiseen vammaispalvelulainsäädäntöön, vaikka joitakin puutteitakin on.
  - Esim. vuoroasuvat lapset huomioidaan vain esteettömän asumisen tuen pykälässä, eikä kaikissa tärkeissä pykälissä perusteluineen huomioida erikseen lapsia, vaikka olisi ollut tarpeen (esim. tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki).

VPL:n mukaiset erityispalvelut (6 §)

- Valmennus (läheisille osin määrärahasidonnainen)
- Henkilökohtainen apu
- Erityinen osallisuuden tuki
- Tuettu päätöksenteko
- Vaativa moniammatillinen tuki
- Asumisen tuki
- Lapsen asumisen tuki
- Esteettömän asumisen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Päivätoiminta
- Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki (määrärahasidonnainen)
- Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle
- Muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet (määrärahasidonnainen)

Valmennus (7 §) 1/2

- **Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta**, jos hän tarvitsee tukea:
  - oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja taikka
  - toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen.
    - Edellytyksenä lisäksi, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.
- Palvelun **tarkoituksena** on vahvistaa vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja ja parantaa hänen toimintakykyään elämän muutostilanteissa.
  - **Itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja** esim.: kommunikation ja vuorovaikutuksen taidot, teknisten laitteiden ja digisovellusten käyttö, ympäristön hahmottaminen ja liikkuminen erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottaminen, kodinhoidon suunnittelu ja toteutus, asiointi, rahankäyttö ja muut vastaavat toiminnot.

Valmennus (7 §) 2/2

- **Tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu**, johon sisältyy:
  - 1) Tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu
  - 2) Viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus
  - 3) Vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki.
- **Perheellä ja muilla läheisillä henkilöillä oikeus** saada osana vammaisen henkilön palvelua viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta sekä valmennusta muutostilanteiden tukemiseksi, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.
  - Muuta valmennusta myönnetään perheelle ja läheisille harkinnanvaraisesti.

Valmennuksen toteuttaminen (8 §)

- Valmennuksen tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa.
- Päätökseen kirjattava valmennuksen sisältö, määrä ja toteutustapa ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta valmennuksesta sekä sen tavoitteista.
- Valmennus tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa.
- Palvelun järjestäjän ja tuottajan seurattava tavoitteiden toteutumista.
- Valmennusta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua.

Henkilökohtainen apu (9 §)

- Välttämättä ja toistuvasti tarvittavaa toisen henkilön apua päivittäisiin toimiin, työhön tai opiskeluun tai vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen (kuten nykyisin).
- Tarkoitus, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua.
- Nykyisin tavoin on kyse avusta toimiin, jotka henkilö tekisi itse, jos vamma ei olisi esteenä.
- Ei ikärajaa: erityisen tärkeä palvelu tukemaan lasten ja nuorten yhdenvertaista osallisuutta sekä itsenäistymistä
- Avun määrä pysyy ennallaan: muihin tarkoituksiin apua tulee saada tarpeen mukaan ja vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen väh. 30 h/kk, jollei pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avun tarvetta.

Henkilökohtaisen avun suhde muihin palveluihin

- Yksilöllisen tarpeen mukainen henkilökohtainen apu on järjestettävä riippumatta siitä, missä henkilö asuu tai saako hän omaishoidon tukea
  - Henkilökohtaisen avun antamispaikkaa ei rajata, eli sitä on järjestettävä tarpeiden mukaan sekä kotona että kodin ulkopuolella.
- Yksilöllisten erityistarpeiden mukaan on mahdollistettava tarvittaessa henkilökohtainen apu myös laitospäätyksessä tai sairaalahoidon aikana.
- Apuun voi sisältyä avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, joihin vammaisen henkilön ja avustajan on saatava terveydenhuollosta tarvittava ohjaus.

Voimavararajaus

- Avun myöntämisedellytyksenä on, että vammainen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.
  - Kynnyksen on tarkoitus pääosin vastata KHO:n nykyistä käytäntöä ja siten olla varsin matala.
  - Perusteluissa ei enää mainita hoidon, hoivan, ohjauksen ym. tarpeita perusteina avun epäämiseen, ja niissä on tuotu esiin apua voitavan tarvita myös valvontaa varten.
  - Tahdon ilmaisemiseen voi käyttää kommunikaation apuvälinettä, kuvia tai eleitä ja ilmeitä, saada toisen henkilön apua ja tukea jne. --> myös esim. vaikeasti kehitysvammaisen henkilö voi edelleen täyttää voimavaraedellytyksen
  - Milloin edellytys ei täyty: kun henkilö ei millään tavalla tuettunakaan kykene (etukäteen) ottamaan kantaa siihen, mitä hän haluaisi avustettuna tehdä.
- ”Voimavarattomien” asiakkaiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen turvattava perusteluiden mukaan muilla palveluilla, kuten erityisesti erityisellä osallisuuden tuella.
- Rajauksen säilyttämistä perustellaan sillä, että YK:n vammaissopimus edellyttää kaikille sopivia vaihtoehtoja, eikä henkilökohtainen apu vastaa parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien vammaisten henkilöiden tarpeisiin.
  - Vrt. kuitenkin YK:n vammaiskomitean Suomea vastaan v. 2022 antama ratkaisu

Henkilökohtaisen avun toteutus ja työnantajamalli (10-11 §)

- Hyvinvointialueella oltava käytössä nämä avun tuottamistavat: oma tuotanto tai ostopalvelu, palveluseteli ja työnantajamalli → valittava vammaisen henkilön kanssa sopiva huomioiden hänen oma mielipiteensä, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve.
  - Palvelusetelin arvon riitettävä myönnetyn avun hankkimiseen.
- Perheenjäsen voi erityisestä syystä toimia avustajana, jos se on vammaisen hlön edun mukaista (nyk.: erityisen painava syy).
- Sijaisjärjestelyiden toteutustavat avustajan poissaolon varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen.
- Työnantajuus edellyttää suostumusta sekä kykyä vastata työnantajan velvollisuuksista.
  - Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia asiakkaan puolesta avustajan työnantajana.
- Avustamisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset on työnantajamallissa korvattava avunkäyttäjälle, eivätkä ne tietysti muissakaan avun tuottamistavoissa saa jäädä avunkäyttäjän vastuulle, kun kyseessä on asiakkaalle maksuton palvelu

Erityinen osallisuuden tuki (12 §)

- Erityisen osallisuuden tuen tarkoituksena on turvata osallisuus ja osallistuminen myös silloin, jos vammaisen henkilö ei pysty tuettunakaan muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai henkilökohtainen apu ei ole sopiva palvelu. --> Palvelu toteuttaa yhdenvertaisuutta (myös vammaisten henkilöiden kesken) sekä vammaisen henkilön osallisuutta ja aktiivista toimijuutta ja siten YK:n vammaissopimusta.
  - Palvelun saanti ei siis edellytä minkäänlaista kykyä muodostaa tai ilmaista omaa tahtoa.
- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea, jos hän tarvitsee yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea voidakseen
  - päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai
  - osallistua vapaa-ajan toimintaan sekä
  - ollakseen osallisena vuorovaikutuksen tai vapaa-ajan tilanteissa.
- Erityiseen osallisuuden tukeen on oikeus vammaisen henkilön asumismuodosta riippumatta.
  - Tarkoitettu ensisijaisesti kodin ulkopuolelle, mutta jos vammaisen henkilö haluaa viettää aikaa kotona tai hänen ei ole vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä hyvä lähteä muualle, palvelua tulee myöntää myös omaan kotiin.

Ohjaus erityisessä osallisuuden tuessa

- Erityinen osallisuuden tuki sisältää vammaisen henkilön tarvitseman vahvankin ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja mielekkään vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa.
  - Tuen antaja ohjaa toimintaa vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan; vrt. henkilökohtaisessa avussa sitä, mitä tehdään, ohjaa vammaisen henkilö.
- HUOM. Asiakas saa edelleen myös henkilökohtaista apua toteutettaessa tarvitta ohjausta, kun voimavararajaus kuitenkin täyttyy, eli ohjauksen tarve ei johda siihen, että ohjausta häntä avustettaessa tarvitsevalle asiakkaalle (kehitysvammaisten ihmisten lisäksi sitä tarvitsevat usein esim. autistit ja varsinkin pienemmät lapset vamman laadusta riippumatta) tulisi aina myöntää erityistä osallisuuden tukea henkilökohtaisen avun sijasta.
- Erityinen osallisuuden tuki on tarkoitettu suppealle joukolle vammaisia henkilöitä, joiden osallisuuden toteutuminen ja tukeminen on erityisen haastavaa. Usein kyseessä ovat henkilöt, joilla on kommunikaation ja vuorovaikutuksen ongelmia ja käyttäytymisen haasteita.

Erityisen osallisuuden tuen määrä

- Erityistä osallisuuden tukea on myönnettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jos vammaisen henkilö ei hae pienempää määrää.
  - Minimituntimäärä muuttui vielä lain eduskuntakäsittelyssä 20:sta 30:een tuntiin kuukaudessa yhdenvertaisuuden varmistamiseksi (ks. StVM 52/2022 vp).
  - Minimituntimääräsääntely tulee voimaan portaittain: vähintään 10 h/kk 1.1.2025, 20 h/kk 1.1.2026 ja 30 h/kk 1.1.2027 alkaen.
  - Mahdollisesti minimiin verrattuna tarvittava lisätuntimäärä arvioitava aina vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja muun palvelukokonaisuuden perusteella.
  - Vrt. henkilökohtaisen avun "jollei pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avun tarvetta" --> Yhdenvertaisuus ja uuden VPL:n perustelut huomioiden kynnys myöntää pienempi määrä henkilökohtaista apua, kun sitä on haettu 30 h/kk, tulee olla korkealla.

Erityisen osallisuuden tuen toteutus (13 §)

- Tuen antajana on ensisijaisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö tai muun soveltuvan tutkinnon suorittanut TAI toissijaisesti muuten osaamisensa puolesta tehtävään soveltuva henkilö, joka pystyy vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.
  - Riittävää osaamista voi antaa esim. käytännön työssä vammaisten parissa hankittu kokemus.
- Vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitettävä niin tarkkaan kuin mahdollista tarvittaessa läheisten kanssa. Tuen antaja voi silti ehdottaa tekemisiä tai päättää kokeiltavasta toiminnasta, jotta syntyisi kokemuksia mieluisasta tekemisestä.
- Tuen sisällöstä, määrästä ja toteutustavasta päätettäessä lähtökohtana on asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tarve.
  - Perusteluista: "erityisen osallisuuden tuen määrää on lisättävä silloin, kun vuorovaikutuksen haasteet ovat suuremmat" ja "osallisuuden tukea on myönnettävä niin paljon, että vammaisen henkilö voi todellisuudessa hyötyä palvelusta"
- Muiden palvelujen saaminen ei ole este saada erityistä osallisuuden tukea, pl. henkilökohtainen apu.
  - Asiakas valitsee, mitä palvelua hän hakee.

Tuettu päätöksenteko (14 §) 1/2

- Oikeus saada **erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa**, jos vammainen henkilö tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä, muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia, päätöksiä.
- **Vammaisen henkilön oma näkemys** tulee huomioida, kun arvioidaan päätöksen merkittävyyttä.
- **Muissa kuin merkittävissä päätöksentekotilanteissa** päätöksenteon tuki osana muita palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen.
- Hallituksen esityksessä (HE 191/2022 vp) todetaan, että palvelun kohderyhmään kuuluu osa kehitysvammaisista henkilöistä ja aiempien lakien väliinputoajaryhmiä (esimerkiksi osa autismin kirjon henkilöistä, aivovammaisista ja varhain alkaneeseen muistisairauteen sairastuneista henkilöistä)

Tuettu päätöksenteko (14 §) 2/2

- Tarkoituksena tukea vammaista henkilöä siten, että hän **voi tehdä ja toteuttaa itse omaa elämänsä koskevia päätöksiä**.
- Tuettu päätöksenteko **sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen**:
  - Tiedon hankkimisessa, asioiden ymmärtämisessä, päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä muissa vastaavissa toiminnoissa.
- **Tukihenkilö ei saa ottaa kantaa** asioihin **tai päättää** asioita vammaisen henkilön puolesta.
- Jos vammaisen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka eivät muuten tule asianmukaisesti hoidettua, hänelle on haettava holhoustoimilaissa tarkoitettu edunvalvoja.
- Palvelun tarkoitus ja sisältö koskevat sekä erillisenä palveluna toteutettavaa että muun palvelun osana annettavaa tuettua päätöksentekoa.

Tuetun päätöksenteon toteutus (15 §)

- Tuetun päätöksenteon tarve arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava asiakassuunnitelmaan (koskee myös osana muita palveluita annettavaa tuettua päätöksentekoa).
- Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa kirjattava päätökseen.
- Tukihenkilölle ei ole säädetty ammatillisia kelpoisuusvaatimuksia, mutta asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastavan sosiaalihuollon ammattihenkilön varmistettava, että tukihenkilö:
  - Ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen
  - Omaa riittävän osaamisen vammaisen henkilön tarpeisiin nähden
  - On riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.
- Vammaisen henkilön on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan.

Vaativa moniammatillinen tuki (16 §)

- Tarkoituksena turvata jatkossakin mahdollisuus erityishuoltopiirien aiemmin toteuttamaan vaativaan moniammatilliseen tukeen
- Palvelua annettaisiin silloin, kun vammaisella henkilöllä on palvelutarpeita, joihin vastaaminen edellyttää tiivistä ja usein pitkäkestoista moniammatillisen ryhmän yhteistyötä, eli tilannetta ei ratkaise yksi asiantuntija tai palvelu
  - Esim. itsemääräämisoikeuden tai osallisuuden toteutumisen puutteita ei pystyttäisi ratkaisemaan tuetulla päätöksenteolla, henkilökohtaisella avulla tai erityisellä osallisuuden tuella
  - Tarvitaan useita ammattilaisia selvittämään esim., miten henkilön kanssa voitaisiin olla vuorovaikutuksessa, mitä on yllättävän käytöksen muuttumisen taustalla tai miten henkilö voi olla aktiivisesti osallisena erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
  - Usein tavoitteena vähentää rajoitustoimenpiteiden tarvetta tai luopua niiden käytöstä → perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta erittäin tärkeä palvelu
- Palvelu on sosiaalihuollon järjestämisvastuulla, mutta sosiaali- ja terveydenhuolto toteuttavat sitä yhdessä
- Vaativaa moniammatillista tukea järjestetään ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön

Oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen

- Vammaisella henkilöllä oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen, jos:
  - 1) hänen osallisuutensa taikka itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksiensa toteutumisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä;
  - 2) hänellä on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna; **tai**
  - 3) hänen perusoikeuksiinsa kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea.
- Vaativan moniammatillisen tuen myöntäminen ei edellytä päätöstä erityishuollosta.
- Vaikka palvelu on tarkoitettu vain vaativiin tilanteisiin, sen myöntämisen edellytyksenä ei ole tilanteen kriisiytyminen, vaan palvelu tulee myöntää, kun voidaan arvioida, että henkilön itsemääräämisoikeutta, vuorovaikutusta tai osallisuutta voitaisiin moniammatillisen työn tuloksena merkityksellisellä tavalla edistää.
- Palvelukokonaisuus sisältää myös vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset.

Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen (17 §)

- Palvelukokonaisuus on järjestettävä joustavasti vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan
- Sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon
  - vammaisen henkilön kommunikointikeino,
  - asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä
  - elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea.
- Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tiiviisti ja tarvittaessa hyvinkin pitkäkestoisesti.
  - Pureudutaan ongelmien syihin (esim. lääketieteellisiä, vuorovaikutukseen liittyviä)
  - Yhteistyö henkilön läheisten ja/tai lähityöntekijöiden kanssa
- Hyvinvointialueella on oltava alueella tarvittava määrä *vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä*, joissa on riittävä lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus. Asiantuntijat määräytyvät yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan.
  - Vrt. erityishuollossa päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä (pysyvä)

Asumisen tuki (18 §) 1/3

- Vammaisella henkilöllä oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee **apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa** (= tavanomaisen elämän toimet, joita ihmiset elämässään tekevät joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin väliajoin).
  - Avun ja tuen tarve voi olla jatkuvaa ja runsasta, tai vähäisempää, välttämätöntä tarvetta. (StVM 52/2022 vp)
- **Tarkoituksena mahdollisimman itsenäinen asuminen** silloinkin, kun henkilö tarvitsee apua tai tukea asumisessa.
- Sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisten toimien lisäksi **vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa** sekä niissä **itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä**, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon (perehdytys ja ohjaus näihin terveydenhuollon vastuulla).
- Asumisen tukeen liitettävä tarvittaessa terveydenhuoltolain mukaisia palveluita (esim. kotisairaanhoidoa) taikka sosiaalihuoltolain ja muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita → yksilöllinen palvelukokonaisuus.

Asumisen tuki (18 §) 2/3

- Asumisen tuki **voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen.**
- Asumisen tukea järjestettävä yksilöllisen tarpeen mukainen määrä **ensisijaisesti henkilön toivomalla toteuttamistavalla** (vrt. vammaissopimus 19 art.)
  - YK:n vammaiskomitean ratkaisu 7.4.2022: myös tukea päätöksentekoonsa tarvitsevien ihmisten tulee voida syrjimättä saada asumisen tuki itse valittuun kotiin (tarpeiden mukaan eli tarvittaessa myös 24/7).
- Toteutettava siten, että **itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys** toteutuvat.
- Asumisen tuen **sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.** Niistä päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä asumisen tuen merkitys vammaisen henkilön itsenäiselle elämälle.

Asumisen tuki (18 §) 3/3

- Palvelun toteuttamistapoja ei määritellä yksityiskohtaisesti
  - Perustelut: voitaisiin toteuttaa esim. henkilökohtaisen avun, asumisen tuen työntekijöiden, kotipalvelun tai kotihoidon avulla taikka näitä yhdistelemällä, ja kokonaisuuteen voisi kuulua myös omaishoidon tuki. Asumisen tuen mahdollistettava muuttaminen laitoksesta kotiin turvallisesti.
- Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen
  - Voitaisiin järjestää eri asumismuotoihin: henkilön tavalliseen yksityisasuntoon, useamman henkilön yhteiseen asuntoon, normaalin asuntokannan seassa olevaan useista asunnoista koostuvaan asuntoryhmään tai asuntojen verkostoon, joka koostuu erillisistä asunnoista, tai ryhmäkotiin.
  - Järjestettäisiin yksilöllisen tarpeen mukaisesti asumismuodosta riippumatta.
  - Asunnot tulisi integroida normaaliin asuntokantaan ja välttää erityisryhmäkeskittymien syntymistä.
  - Myös ryhmämuotoisessa asumisessa asukkaan käytössä oltava asunto, joka käsittää asunnon tunnuspiirteet.
- HUOM! Uuden VPL:n mukaista asumisen tukea **ei voida järjestää laitoksessa.**

Asumisen tuen maksut

- Asumisen tukeen sisältyvät palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulakiin tehtyjen muutosten mukaan maksuttomia lukuun ottamatta **ylläpitoa** (= vammasta riippumatta aiheutuvat muiden aineiden, tarvikkeiden ja välineiden tmv. kustannukset; toisen henkilön antama apu ja tuki on maksutonta).
  - Ylläpidosta voi periä kohtuullisen maksun, samoin kuin asumisesta, jos henkilö ei maksa siitä itse erikseen.
- Asiakasmaksulaissa ei säädetä minimikäyttövarasta vammaispalvelulain perusteella myönnettyjen asumisen tuen palveluiden osalta.

Lapsen asumisen tuki (19 §)

- Tarkoitus turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa.
  - Vrt. YK:n vammaissopimuksen 19 artikla ja sitä koskeva yleiskommentti nro 5, jonka mukaan ko. artiklan ydintä vammaisen lapsen osalta on lapsen oikeus kasvaa perheen kanssa omassa kodissa.
- Vammaiselle lapselle perheineen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön.
- Lapsen ja perheen tarvitsemia **palveluita järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta.**

Lapsen asumisen tuen järjestäminen kodin ulkopuolella

- Lapsen asumisen tuen järjestäminen **kodin ulkopuolella mahdollista vain, jos kotona asuminen ei ole mahdollista sinne järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta.**
- **Huoltajat tekevät hakemuksen**, ja sosiaalityöntekijä arvioi yhteistyössä huoltajien kanssa, miten lapsen asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti.
- **Huomioitava lapsen mielipiteen selvittäminen**
- Järjestetään **perhehoitona tai enintään 7 lapsen ryhmäkodissa** (maksimimäärästä voidaan poiketa vain, jos lapsen etu edellyttää).
- Lapsen asumisen **tuki järjestettävä niin, että sillä tuetaan lapsen ihmissuhteita**. Kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin.
- **Maksuista** säädetään sos. ja terv.huollon asiakasmaksulaissa: määräytyy lapsen elatuksesta annetun lain mukaisesti, säädetty lisäksi yläraja yhteensä 500 e/kk (HE:ssä arvioitu, että useimmiten ei ylitä 300 euroa/kk).

Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella on mahdollista, jos nämä kriteerit täyttyvät:
(THL, Vammaispalvelujen käsikirja)

- lapsen ei ole mahdollista asua kotona perheensä kanssa kotiin järjestettyjen palveluidenkaan turvin,
- palvelun järjestäminen ei perustu lastensuojelun tarpeeseen,
- lapsen huoltajat antavat palvelun järjestämiseen suostumuksensa,
- lapsen mielipide on selvitetty ja
- on arvioitu, miten asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti.

Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella (20 §)

- Selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.
- Mielipide selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.
- Lapsella oikeus saada tarvittaessa tukea mielipiteen muodostamiseen ja ilmaisemiseen sekä käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja.
- Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö kirjattava lapsen asiakasasiakirjoihin.
- Mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos tämä vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai olisi ilmeisen tarpeetonta.
- Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella (21 §)

- Lapsen asiakassuunnitelmaan kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.
- Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.
- Myös lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavalla henkilöllä yhteistyövelvoite opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Esteettömän asumisen tuki (22 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada **kohtuullinen tuki** esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan.
- Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea:
  - 1) asunnon muutostöihin;
  - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
  - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
  - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Lisäksi hyvinvointialue voi antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta henkilön käyttöön.
- Voidaan myöntää vuoroasumistilanteissa molempien vanhempien koteihin.
- Voidaan myöntää erityisen painavasta syystä palveluyksikössä olevaan asuntoon.

Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen (23 §)

- Hyvinvointialue voi tuottaa esteettömän asumisen tuen:
  - itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia sen sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta (laki hyvinvointialueesta 9.1 §) TAI
  - myöntämällä vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta. (VPL 21.1 §)
- Jos vammaisen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialue on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista.
- Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä.
  - Määräajasta poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.
- Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa kirjattava päätökseen. Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset.

Lyhytaikainen huolenpito (24 §)

- KVL:n ja nykyisen VPL:n perusteella järjestettyjä lyhytaikaisen hoidon ja huolenpidon palveluja yhteen kokoava palvelu
  - KVL:n perusteella on ollut vahvempi oikeus palveluun (erityishuollon piiriin kuuluvalla henkilöllä on katsottu olevan subjektiivinen oikeus tarpeiden mukaiseen erityishuoltoon, kuten yksilölliseen hoitoon ja muuhun huolenpitoon, muttei tiettyyn/tietyllä tavalla toteutettuun erityishuollon palveluun) → tämä palvelu toteuttaa paremmin eri tavoin vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta
- Täydentää sosiaalihuoltolain, perusopetuslain ja omaishoidon tuesta annetun lain mukaisia palveluita. Omaishoidon tukena järjestettävät vapaat ovat ensisijaisia lyhytaikaiseen huolenpitoon nähden.
- Palvelua voivat saada kaiken ikäiset läheisen kanssa asuvat vammaiset henkilöt
  - Palvelua ovat saaneet ja saanevat jatkossakin varsin tyypillisesti lapset ja nuoret, mutta tällöin huomioitavaa on, että se on tarkoitettu vammasta – eikä iästä – johtuvaan huolenpidon tarpeeseen (huom. kuitenkin, että ihan pienilläkin lapsilla voi olla nimenomaan vammasta johtuvia huolenpidon tarpeita)
  - Läheisen kanssa asuvalla aikuisella voi siis myös olla oikeus palveluun
- Mitä sitovampaa on vammaisen henkilön avuntarve, sitä tärkeämpi tämä palvelu on sekä hänelle itselleen että huolenpidosta vastaaville läheisille (mahdollistaa heille esim. unta, parisuhdeaikaa, aikaa muille sisaruksille)

Oikeus lyhytaikainen huolenpitoon

- Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä, joka läheisen ollessa estyneenä huolehtimaan hänestä tarvitsee silloin apua tai tukea päivittäisissä toimissa tai valvontaa turvallisuuden vuoksi, on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa siten, että hänestä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet (esim. työssäkäynti, yritystoiminta, opiskelu) ja huolehtia hyvinvoinnistaan (esim. lepo ja virkistys).
  - Lyhytaikaisuus: kerrallaan alle kolme kuukautta
  - Valmistelussa mukana oli alun perin myös muualla kuin läheisen kanssa asuvan mahdollisuus saada tätä palvelua osallisuutensa tueksi, mutta se jäi laista pois
- Tulee saada myös poikkeuksellisissa/äkillisissä tilanteissa, kuten huolenpidosta vastaavan sairastuessa tai kriisitilanteessa
- Järjestettävä tarvittaessa myös osana esimerkiksi asumisen tuen tai lapsen asumisen tuen palvelua turvaamaan sitä, että palvelusta muodostuu vammaisen henkilön tarpeiden mukainen sekä perheen hyvinvointia turvaava kokonaisuus

Aamu- ja iltapäivätoiminta ja loma-ajan hoito

- Oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain (POL) 48 b §:n perusteella sellaista aamu- tai iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin
  - Vamman vuoksi ap-/ip-toimintaa tarvitseva oppilas ei automaattisesti saa sitä VPL-palveluna, vaan ainoastaan silloin, jos POL-toiminta ei vastaa hänen tarpeisiinsa
  - Lyhytaikaisena huolenpitona järjestettävään aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvä ylläpito on säädetty maksuttomaksi; vrt. jos perusopetuslain mukainen toiminta katsotaan lapselle sopivaksi, siitä voidaan periä ko. laissa säädetyt maksut
- Lyhytaikaisena huolenpitona järjestetään jatkossakin myös koululaisten loma-ajan hoitoa/toimintaa esim. vanhempien työssäkäynnin aikana
  - Palvelusta voi jatkossa periä ylläpito- eli käytännössä lähinnä ateriamaksun, kun osittainen eli päiväaikainen ylläpito tulee maksulliseksi myös alle 16-vuotiaille
- Hyvinvointialue voi hankkia koulua käyvien vammaisten lasten lyhytaikaisen huolenpidon palvelun kunnalta ilman, että sitä tällöin tarvitsee kilpailuttaa tai kunnan yhtiöittää toiminta

Lyhytaikaisen huolenpidon toteutus

- Toteutettava siten, että palvelu tukee vammaisen henkilön osallisuutta ja itsenäistymistä hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla
- Määrän ja toteuttamistavan valinnassa huomioitava vammaisen henkilön ikä, henkilön avun, tuen ja huolenpidon tarve, perheen kokonaistilanne, elinympäristö, turvallisuudesta huolehtiminen, vammaisen henkilön kielelliset ja kommunikaatioon liittyvät tarpeet, vahvuudet sekä kehittämisen ja kiinnostuksen kohteet: sisältöön kiinnitettävä huomiota!
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua
  - Voidaan toteuttaa myös vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona
- Tarvittavat kuljetukset palveluun saa myöntämisedellytykset täytyessään VPL:n mukaisena liikkumisen tukena, josta voi periä kuljetusomavastuun
  - Huom. velvollisuus tarvittaessa alentaa tai poistaa asiakasmaksuja (asiakasmaksulain 11 §:n mukaisesti)

Päivätoiminta (25 §)

- Järjestetään alle vanhuuseläkeiän olevalle vammaiselle ihmiselle, joka tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea ja joka ei pysty osallistumaan työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan tai se ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa
  - Voi kuitenkin saada päivätoimintaa myös rinnakkain esim. ansiotyön tai työtoiminnan kanssa
  - Voidaan järjestää harkinnanvaraisena palveluna myös vanhuuseläkeiän saavuttaneille
- Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia
  - Sisältönä esim. liikuntaa, retkeilyä, luovaa toimintaa, yleisiä tiloja ja palveluita hyödyntävää toimintaa, tapahtumia jne. Tavoitteena löytää ratkaisuja vammaisen henkilön osallistumisen haasteisiin ja madaltaa kynnystä osallistua yleisiin palveluihin ja tapahtumiin. Jokaisen mahdollisuuteen kommunikoida kiinnitettävä erityistä huomiota.

Päivätoiminnan toteuttaminen (26 §)

- Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin.
  - Mahdollistettava säännöllinen päivä- tai viikkorytmi ja riittävä lepo.
  - Sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjattava päätökseen.
- Järjestettävä 5 päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna tai osana muuta palvelua
  - Henkilökohtaisena palveluna esimerkiksi silloin, kun sopivia toimintamuotoja ei muuten ole tarjolla tai kun henkilön tai muiden henkilöiden turvallisuus sitä edellyttää.
  - Järjestettävä ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona tai ryhmämuotoiseen asumiseen liittyvissä tiloissa.

Päivätoiminnan matkat (25.3 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
  - Tärkeä muutos verrattuna HE:hen, jossa ehdotettiin näiden matkojen olevan omavastuullista liikkumisen tukea, mikä olisi voinut uhata monien vähävaraisten asiakkaiden pääsyä palveluun.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (27 §)

- Järjestetään kehitysvammalain 1 §:n mukaan erityishuollon piiriin kuuluvalle henkilölle, jos sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta tai työllistymistä edistävä toiminta ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.
  - Ilman tätä pykälää ainoa vaihtoehto näille ihmisille olisi ollut SHL:n mukainen työtoiminta, joka on harkinnanvaraista, eikä sitä ole ennen järjestetty tälle kohderyhmälle.
- Toiminnan tarkoitus on tukea henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyään työelämään.
  - Tukea hlön omille vahvuuksille työelämään osallistumisessa.
- Toimintaan pääsemiseksi tarvittavat matkat on oikeus saada maksuttomasti päivätoiminnan matkojen tavoin.
- Lain soveltamisalan tarkentamisen yhteydessä ehdotetaan lausuntokierroksella olevan esityksen mukaan, että tätä palvelua koskevaan pykälään lisätään viittaus v. 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n 3 momenttiin, jotta kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan sovelletaan jatkossakin työturvallisuuslainsäädäntöä ja työtapaturma- ja ammattitautilain tiettyjä vakuuttamista koskevia säännöksiä

Liikkumisen tuki (28 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen liikkumisen tuki, jos
  - hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa
  - eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Tukea on järjestettävä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan (SHL), työtoiminnan (SHL) ja muun tavanomaisen elämän matkoihin.
- Tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.
- Liikkumisen tuen toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus kirjattava päätökseen.

Liikkumisen tuen toteutus (29 §)

- Palvelu voidaan toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
  1. kuljetuspalveluna
  2. henkilökohtaisen avustajan avulla, jolloin avustajatuntien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon liikkumiseen käytettävä aika
  3. saattajan avulla
  4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
  5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
  6. muulla soveltuvalla tavalla.
- Toteuttamistapoja voidaan tarpeen mukaan yhdistellä.
- Hyvinvointialue voi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta.
- Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen toteutus (29 §)

- Palvelu voidaan toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
  1. kuljetuspalveluna
  2. henkilökohtaisen avustajan avulla, jolloin avustajatuntien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon liikkumiseen käytettävä aika
  3. saattajan avulla
  4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
  5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
  6. muulla soveltuvalla tavalla.
- Toteuttamistapoja voidaan tarpeen mukaan yhdistellä.
- Hyvinvointialue voi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta.
- Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen määrä (30 §)

- Välttämätön määrä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan (SHL), työtoiminnan (SHL), valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.
- Muun tavanomaisen elämän matkoihin vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa.
- Voi hyvinvointialueen päätöksellä vammaisen henkilön hakemuksesta perustua matkamäärän sijasta euromäärään tai kilometri- ja euromäärään ("matkabudjetti").
- Matkabudjettia määriteltäessä otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon vammaisen henkilön aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometri- tai euromäärä ja se, miten nämä vastaavat hlö:n tarpeisiin. Huolehdittava, että oikeus liikkumisen tukeen toteutuu toteuttamistavasta riippumatta. Vammaisella henkilöllä hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.
- Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan 1 v. ajalle.
- Tuetun tai käyttöön annetun auton tai muun kulkuneuvon lisäksi oikeus väh. 24 yhdensuuntaiseen matkaan vuodessa.

Liikkumisen tuen laajuus (31 §)

- Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve.
- Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.
- Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta tarvittava palvelu saatavissa. Oman elämän kannalta merkittävällä kunnalla tarkoitetaan kuntaa, jossa tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi.
- Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin opiskelu- ja työmatkoja voi tehdä myös muiden em. kuntien alueelle.
- Euromäärään tai kilometri- ja euromäärään perustuvissa matkoissa (matkabudjetti) koko maan alueella.

Taloudellinen tuki (32 §)

- Määrärahasidonnainen: varattava hyvinvointialueella esiintyvää tarvetta vastaavat määrärahat taloudellisen tuen toteuttamiseen.
- Hyvinvointialue voi korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä:
  - päivittäisissä toimissa;
  - liikkumisessa;
  - vuorovaikutuksessa; tai
  - vapaa-ajan toiminnoissa.

Korvaus kattaa sellaisia tekniseen ratkaisuun tai välineeseen sisältyviä erityiskustannuksia, jotka johtuvat vammasta tai sairaudesta.

Hakemus on tehtävä pääsääntöisesti 6 kk sisällä siitä, kun vammaisen henkilö on saanut välineen tai ratkaisun hallintaansa.

Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle (33 §)

- Perustuslakivaliokunta piti perustuslain vastaisena heikennyksenä HE:ssä ehdotettua hengityslaittepotilaiden ylläpitokorvauksen poistoa, minkä johdosta lakiin lisättiin tämä pykälä, jonka mukaan hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä on oikeus saada taloudellista tukea 1400 e/kk ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa.
  - Hengityslaittehoitoon perehtynyt erikoislääkäri tekee arvion siitä, onko kyseessä pykälässä tarkoitettu hengityslaitteen varassa elävä henkilö eli henkilö, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa tai muuta pysyvää taikka pitkäaikaista ympärivuorokautisesti laitteen avulla toteutettavaa hengitystukihoitoa.
  - Ensisijaisesti haettava asumistukea/-lisää, joka vähennetään tästä taloudellisesta tuesta.

Muut palvelut ja tukitoimet (34 §)

- Hyvinvointialue voi järjestää myös muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja taloudellisia tukitoimia (mikä on mahdollista nykyistenkin VPL:n ja KVL:n nojalla).
- Tarkoitus on nykyiseen tapaan korvata myös voimassa olevassa VPL 9.1 §:ssä säädettyjä:
  - ylimääräisiä vaatekustannuksia vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi tapahtuvasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita
  - ja erityisravintokustannuksia jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.
- Voidaan joustavasti järjestää myös muita (esim. tulevaisuudessa tarpeellisiksi osoittautuvia) lain tarkoituksen (1 §) kanssa sopusoinnussa olevia palveluita ja tukitoimia.

Kehitysvammalain muutokset

- KVL kumotaan muilta osin, mutta sinne jäävät väliaikaisesti voimaan tarvittavat säännökset, jotta voidaan järjestää **tahdosta riippumaton erityishuolto** sekä palvelut, joissa on tarve käyttää KVL 3 a luvun mukaisia **rajoitustoimenpiteitä**.
  - IMO-säädösvalmistelussa ei ehditty tässä aikataulussa säätää lakia, jonne tämä KVL:n sääntely olisi voitu siirtää (kuten oli tarkoitus).
- Hyvinvointialueella tulee olla erityishuoltoa koskevaa päätöksentekoa varten päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.
  - Edustettuna lääketieteen, psykologian ja sosiaalihuollon asiantuntemus.
- Hyvinvointialueen on KVL:n perusteella huolehdittava tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen määrätyn henkilön (maksuttomasta) kuljetuksesta toimintayksiköiden välillä, eikä uudistuva KVL tunne enää mitään muita erityishuollon kuljetuksia.

Erityishuoltoon kuuluvat palvelut

- Kehitysvammalain soveltamisen piiriin (1 §) kuuluvien ihmisten tarvitsemat palvelut järjestetään jatkossa yleislainsäädännön ja uuden VPL:n perusteella --> ei enää EHO:ja.
  - Erityishuollon tarkoituksena on tukea henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata hänen yksilöllisen tarpeensa ja etunsa mukainen, riittävä ja laadultaan hyvä VPL 16 §:ssä tarkoitettu vaativa moniammatillinen tuki.
- Erityishuoltoon kuuluvat jatkossa vaativa moniammatillinen tuki, joka toteutettaisiin vaativan moniammatillisen tuen yksikössä, tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät tutkimukset ja vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä työtoiminta (SHL/VPL) tai päivätoiminta (VPL).
  - Vaativan moniammatillisen tuen yksikkö: käytettävissä riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seurantaan varten (eli nykyisinkin kehitysvammalain 3 a luvussa tarkoitettut yksiköt).
  - Pitkäaikainen asuminen, jossa voi olla tarve käyttää rajoitustoimenpiteitä: asumisen tuen päätös (VPL 18 tai 19 §).
  - Ns. erityishuollon statuspäätös erityishuollon palveluita saaville.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- Voimaantulo vuoden 2025 alusta.
- Nykyisten VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelupäätökset, ml. EHO:t, ovat voimassa päätökseen merkityn ajan, ellei asiakas toivo päätöksen muuttamista uuden lain mukaiseksi jo aiemmin tai hänen tarpeensa vaadi päätöksen muuttamista.
  - Kaikkien päätösten tulee kuitenkin olla uuden lain mukaisia kolmen vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta (VPL 42.3 §, KVL 82.4 §); poikkeuksena kuntouttava varhaiskasvatus, jota koskevat päätökset ovat voimassa niihin merkityn ajan ilman maksimiaikaa.
- Uusiin palvelutarpeisiin ja uuden lain mukaisten palveluiden järjestämiseen pitää olla valmius vastata heti lain voimaantullessa, eli vuoden 2025 alusta (myös tuettu päätöksenteko!)
- Voimaantulosta ja siirtymäsäännöksistä ks. [Tukiliiton Juristi vastaa -teksti](#)
- Ks. Aihepiiristä myös THL:n [Vammaispalvelujen käsikirjasta](#).

Päätöksenteko ja muutoksenhaku

- Vanhan vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaisia palveluita koskevat hakemukset käsitellään ko. lakien mukaisesti, jos ne on laitettu vireille ennen uuden lain voimaantuloa (uusi VPL 42.2 §, kehitysvammalain uusi 82.3 §).
- Vammais- tai erityishuollon palveluita koskeva muutoksenhakuasia, joka on vireillä uuden vammaispalvelulain voimaantullessa, käsitellään vanhan lainsäädännön mukaisesti (VPL 42.2 §, kehitysvammalaki 82.3 §).
  - → Asiaan sovelletaan vanhaa VPL:a tai KVL:a sellaisena kuin se oli voimassa ennen 1.1.2025.
- Kun VPL- tai KVL-päätös on annettu ennen 1.1.2025, asiakasmaksu / palvelun maksuttomuus määräytyy ennen 1.1.2025 voimassa olleiden asiakasmaksulain säännösten perusteella.
- Ennen 1.1.2025 vireillä ollut asiakasmaksuasia käsitellään loppuun noudattaen ennen 1.1.2025 voimassa olleita asiakasmaksulain säännöksiä.
- Kuten nykyisin, KHO:een valittaminen vaatii myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta jatkossakin valitusluvan.
  - Tätä pidetty erityisen ongelmallisena, kun sovelletaan uutta lainsäädäntöä, josta väistämättä tarvitaan myös oikeuskäytäntöä (todennäköisesti erityisen paljon, jos soveltamisalan tarkentamista koskeva esitys hyväksytään).

Miten lakia sovelletaan ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa?

- Ennen 1.1.2025 nykyisen lainsäädännön mukaisia palveluja voi hakea normaalisti.
  - Myös erityishuolto-ohjelmien laatiminen ja erityishuollon palvelujen myöntäminen jatkuu siihen saakka, kunnes kaikki nykyilainsäädännön aikana saapuneet hakemukset tai vireille tulleeiksi kirjatut asiat on käsitelty.
  - Erityishuolto-ohjelmaan haetaan edelleen muutosta aluehallintovirastolta.
- Palvelupäätöksiä ei voi perustella lainmuutoksen ajankohdalla. Pysyvään palveluntarpeeseen järjestetään jatkuvuudeltaan turvatut palvelut (SHL 38 §).
- Myös asiakasmaksujen osalta muutos siirtymäsäännösten mukaisesti, eivätkä maksut muutu automaattisesti 1.1.2025 (esim. aiemmin erityishuoltoon kuuluneet kuljetukset).
- Myös nyt voimassa olevaa vanhaa vammaispalvelulainsäädäntöä on sovellettava sopusoinnussa YK:n vammaissopimuksen kanssa huomioiden mm. perustuslaissa säädetty perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite (22 §) sekä perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate.
  - [Juristi vastaa: Onko asumiseensa tukea tarvitsevilla kehitysvammaisella ihmisellä oikeus valita asuinpaikkansa?](#)
  - [Juristi vastaa: Lakimies vastaa: Miten vammaisen lapsen asumista oman perheen kanssa tulee tukea?](#)

Tulevia tapahtumia

- Vammaisoikeuden webinaari 10.12. Klo 15-17. Lain soveltamisala, asiakasprosessi, kehitysvammalain voimaan jäävät säädökset, taloudellinen tuki, muut palvelut. Ilmoittautuminen Tukiliiton tapahtumakalenterissa: [Tukiliitto tapahtumakalenteri, vammaisoikeuden webinaari](#)
- Uusi vammaispalvelulaki pähkinänkuoressa 14.1.25 klo 15-17. Striimattu tilaisuus, josta tehdään Tukiliiton Youtubessa julkaistava tallenne. Ei ilmoittautumista, osallistumislinkki julkaistaan Tukiliiton tapahtumakalenterissa.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

